

Femte roten, tomt 4

Kvarteret Härbärgen

Sjuttonde roten 1637–57v

Södra Hamnen öster om östra hamnen

Åttonde roten 1657h-1670

Tills med 5.3 samb. m 4.133 och 4.135

Östra Larmgatan 1, Södra Hamngatan 55

Sekreterare Johan Rasch (Rask).

1671–73

Gouvernementsekreterare Johan Rask omtalas redan 1663 som sekreterare, när hans dotter *Catharina* döptes den 22 september. Hon blev sedermera den 23.10.1683 gift med *häradshövding Erik Stiernman*, En äldre dotter blev gift med *handlaren i Göteborg Henrik Johansson*, en yngre med *rådman Olof Simonsson* (död 1697). En son *Johan Carl* (döpt 24.6.1670, död 27.3.1709, gift *Margareta Pahl*) blev accisinspektör, en annan son *Johan Conrad* (döpt 2.4.1684) var 1708 bokhållare.

Johan Rasch var gift med *Elisabeth Braun-Johan*, dotter till *Cordt Braun-Johan* (död 1642) och *Elisabeth Westerman*. Hans svågrar *Gerhard och Conrad Braun-Johan* krävdes den 27.7.1664 av *Börge Andersson Bohm*, för glas, som hade levererats till deras systers bröllop med Johan Rasch. Gouvernementsekreterare Johan Rasch anklagades den 14.8.1665 vid underrätten i Göteborg för att han i *Hans Tomessons källare* hade burit hugg på där befintliga skrivare och djäknar och ”äntligen den ene skrivaren Salomon igenom livet stuckit, så att han för död ligger”.

Detta hindrade dock icke Johan Rasch ifrån att (före oktober 1682, då Conrad Braun Johans moder omtalas som hans svärmoder) avancera till häradshövding. Han var död före 16.9.1695, då fordom *stadsfogden Rasmus Nilssons* styvdotter sökte att med remiss från Schönleben utfå pengar av avlidne häradshövdingen Johan Raschs änka Elisabeth Braun-Johan (enligt Göteborgs underrätts dom den 6.3.1675). Det meddelades då, att Johan Raschs lön på grund av hans skulder var arresterad av *lantränmästare Jonas Ahlebom*. Det anfördes också, att Johan Raschs änka vid sin mans död ”alldeles medellös och insolvent lämnad är, havandes uti sitt bedrövliga änkestånd intet annat bo eller boställe än att hon måste söka tillhåll stundom hos sin dotter i Kungsbacka (d.v.s. häradshövding Stiernmans hustru Catharina), stundom hos sins förvanter här i Göteborg).

Rådman Johan Rising

(1672–77) lagbjöd 3.5.1672 och beviljades den 10 juni samma år fastebrev på den tomt han köpt av kamreraren Jacob Johansson (Johannis) belägen ”sunnan Stora Hamnen vid Nye Port östan sal Måns Christiars gård” (d.v.s. 5.5, som han också köpt men som han på grund av medkreditorernas rätt inte kunde få lagbjuden på grund av dom i rätten den 19.3.1666).

Johan Rising omtalas 6.73, kv. Kronobagaren 1669–70 och 4.115 1675. Han blev 1677 rådman men 1687 visste magistraten inte var han fanns. Han var son till *Johan Claesson Rising*, född 1611, död 1672, stadsnotarie och notarie publicus i Göteborg efter Joh. Henr. Vogt, assessor i sjörätten 1660 och adlad med bibehållandet av namnet, En syster till rådman Johan Rising var

Ingegerd Rising, gift fysiklektor Nicolaus Ramzjus, båda döda 1671 (se 2.33, Varuhuset). I juni 1672 begärde stadssekreterare Johan Rising värderingsmän till sina pupiller sal mag. Ramzii barns tvenne gårdar vid västra hamnen på hörnet till Vallgatan (värderingen löd på 662 rdr).

Rådman Johan Rising var gift åtminstone två gånger: 1/ En gång med *Carin Ekegren*, dotter till *Ebbe Simonsson*. I detta äktenskap föddes dottern Maria; 2/ Hemmavigsel med *jungfru Metta (Corneliusdotter) Braun* 3.7.1675. Johan Rising fick 20.11.1671 attest på att han avlagt sin notarie Publicii Ed.

Man kunde i magistraten den 18.4.1671 icke så noga "hugsa" huru högt arrende stadens sekreterare Johan Rising betalt. Den 19.6.1672 uppvisade stadssekreterare Johan Rising ett koncept till ett arrendekontrakt för mark, som tillkom staden, som han brukade beläget utom Lilla Porten och som han ville fortsätta och bruka "för en viss pacht".

Stadssekreterare Johan Rising besvärade sig den 27.11.1673 över det höga arrendet för sin utanför lilla porten i Haga liggande gård. Uppbyggandet av denna gård hade kostat honom mycket.

Magistraten erbjöd den 16.11.1674 *Laurentius Böker* tjänst, då "denna stads Sekretarius Johan Rising åstundade att blifwa licentierat ifrån det här utståndna arbetet och till något roligare ställe befordrat, hwilket är honom bewiljat, hwarigenom samma tjänst är vacant worden och ledig etc" (Gbg Ba:2).

Torbernus Berling skrev den 18.2.1678 angående att rådman Johan Rising tagit till sig sina pupil-lers sal mag *Johannes Ramzii* och sin syster hustru Ingegerd Risings arvegods och en del därav förött.

10.11.1679: Henrik Braun-Johan och Hans Gerdes var tillförordnade förmyndare för framlidne Cornelii Brauns efterlåtna omyndiga barn. De "gävo tillkänna, huruledes Rådmannen Johan Rising, vilken var ledamot och måg av sterbhuset, haver Anno 1676 den 9 juni vid auktionen och utropet, som skedde å framledne Cornelii Brauns kramvaror bekommit åtskillige Pertzedar till 496 rdr 28 öre, som skulle betalas på fyra månader. Samma sortimenter haver han framdeles transporterat till handelsmannen Johan Pedersson och därpå tagit till sig Johan Pederssons obligation, vilken han ännu i sin värjo haver. Nu såsom Rising åt fjärran belägne länder förrester är, och okunnogt, huru snart han åter kommandes varder, och deras pupiller in till dess och i så långlig tid betalningen icke ombära (undbära) kunna" måste betalningen inkrävas. Johan Pedersson var inte obenägen att betala. Man begärde, att betalningen skulle intecknas i protokollet och den gamla obligationen annulleras.

Hustrun Metta Braun-Johan omkom i november 1679 vid en av tjänsteflickan anlagd brand, då Johan Rising varit utomlands en längre tid. Då ägde familjen sedan ett par år icke denna gård vid Stora Hamngatan. Först den 23.3.1681 begravdes Metta Brauns förbrända ben i Christine i stillhet utan process. Hon var ungefär 26 år gammal, när hon mördades. Här följer domböckernas långa beskrivning av händelseförloppet:

17.11.1679: "Emedan som herr rådmannen Johan Rising nu på tvenne års tid bortowaret och ännu fjärran, owisst på vad ort, stadder är, haver man i går aftons, samt klockan emellan 7 och 8 om aftonen, då stadsportarne alt slutne och tillåste woro, befröfweligen här inne i staden måst skåda och se, huruledes dess lilla enstaka hus och gård, som han uthan för staden ägt, och då för tiden av hans hustru och tvenne små omyndiga barn bevonades beklageligen i Eld och flamma råkades war, och för den skuld emedan det nu i dagh utaf folket, som i förstaden Hagarne icke långt ifrån bemälte Risings huus boor, berättat wara, icke allenast husen i aska lagde, utan ock

befröfligest hustru Metta Brun sielf innebränd war, hwars reliqwe och förbrända lekamen ännu ögonskenligen ibland kolen och askan på platzen fantz, ty gaf detta sorgeliga tillfälle, i anseende såväl af gårdens som hustruns eensligheet, och eljest andre omständigheter Magistraten en särdeles eftertanka, och suspecion om icke härwid något hemligt Mordbränneri skulle passerat wara.

Emedan några cirkumstantier woro, som tiensteqwinnan Kierstin Pedersdotter graverade (förhördes hon): Hon berättade sig wara född i Wäne härad och Gälum (?) by och bägge hennes föräldrar wara döde. Förleden påsk är hon kommen i tjänst hos rådman Risings hustru. I går aftons hade hon med matmodern och barnen sittet wed Elden uti köket, då matmodern ändtligen skolat sagt till henne: Kierstin, det är för bittida att lägga sig. Jag tror att Du måste gå åt Hagarne och köpa oss lius, där på hon matmodern skolat taget en sticka, och tänt i köksspisen, gått därmed uthi stugun att taga pengar till liusens köpande, och när hon waret därute och taget Penningarne, kom hon åter in igen, hwarpå de samtlige, nämligen matmodern, tjensteqwinnan och barnen blefwe sittande i köket wid Elden och fingo Maat. När de hade ätit wille Kierstin gå bort att köpa lius, då matmodern sade, det hon woro så rädd och ängslig, hon weet aldrig hwarföre, hon tordes intet blifwa ensam qwar dhär hemme hos barnen, utan wille följia åt Hagarne med Kierstin. Därpå Kierstina skolat swarat och bedit henne blifwa hemma, och i det dhe så stodo och talades wid, fingo dhe höra, huru det sprakade uthe i stugun, hwarpå dhe luppo uthi förstugun och som dhe läto upp dörren, fingo de se Elden, hwaröfwer dhe blefwo förskräckta och matmodern bad Gudh nåde sig, hennes kista med Penningar stodhe därinne i stugan, som elden war, dit hon därpå insprång att bärga pengarna och hon Kierstin strax begynte att bärga, hwad hon kunde, fick också bägge barnen och kastade dem ut genom fönstret och sedan hade hon icke sett matmodern. Hur elden uppkommit kunde hon inte wisst weta, utan gissade, att när matmodern war ute i stugun med den eldstickan för att taga pengarna måste kanske någon brand wara däraf fallen, som sedan måst tänt an någonstads, eftersom där låg en hop blå samt orena linkläder på golfwet, som till tvättning ärnade woro.

Rätten frågade henne hit och dit i den relation hon redan gjort hade, men hon blef alt wid samma berättelse.

I lördags och söndags, när folk frågade efter matmodern hade hon sagt, att matmodern var inne i staden men det hade hon gjort, sade hon, då ”Moor hade bedit henne att säga så, eftersom hon wille wara i rolight”.

Man blef av armarne varse, huruledes hon Kierstin, som eljest mycket smutsig och ringa klädder war, hade en hwi och tämmeligen ren särk, hwilken man tyckte war något bättre än för ett så gement tjänstefolk, ty frågades hon, hwad det war för en särk. Hon swarade helt alvarsamt och utan någon förändring av ansiktet eller miner, att det war hennes egen. Men rätten tvivlade mycket (därom) på detta.” Men skulle se efter om icke något namn fanns på särken och skulten skulle taga henne i säkert förvar.

18.11.1679: Kierstin Pedersdotter hade själv bekänt, att det var matmodern, d.v.s. Johan Risings hustrus, särk och dessutom igenfanns 10 st. dubbla plåtar, som hade varit lagda under snön i trädgården. Desslikest hade en hamburgisk hustru *Maria Norman*, som icke bodde långt från Risings hus, berättat, hur hon Maria Norman hade åtskilliga resor i lögerdags och söndags, och (änteligen) slutligen strax före branden skedde, warit vid Risings hus för att efter wanligheten besöka hustru Metta Brun, då pigan alltid hade swarat, att matmodern var inne i Göteborg. Åtskilliga i Haga boende, som i synnerhet *Börta Lars Giöks* och *Börta Peder Larssons* hade tillkännagivit, huruledes Kierstin Pedersdotter under pågående (påstående) Eld haver hos dem, såsom undan

Elden burit och insatt några skrin och saker, vilket bevisades vara sanning. ”Sedan hade och därpå kyrkoherden Doktor Carlberg intet manquerat privatim förmana Kierstin Pedersdotter till sin synds och sannings bekännelse, hwarmed han haft mycket arbete till dess nu omsider, genom guds nåd, han henne till bekännelse haft.” Hon hade bekänt, att hon först mördat sin matmoder Metta Brun och sedan stuckit huset i eld, och där innebränt hennes döda lekamen.

“I fredags om aftonen kom matmodern ifrån Göteborg dit hem till huset, och när hon hemkom fick tjänstqwinnan Kierstin med barnen hugg och slag av henne, för det att hon Kierstin hade i matmoderns frånvaro brutit upp ett skåp och där uttagit brännwin, hwaraf Kierstin hade druckit sig drucken och desslikes givit barnen däraf att dricka. Hwarpå Kierstin, som var ett stort och starkt qwinfolk. tog sin matmoder, som var en ung och klen människa för strupen och släppte inte henne förrän hon blev död emellan hennes händer, och föll döder till golvet, då Kierstin tog upp hennes döda kropp och lade henne på sängen. Bekände ock, att när denna gärning skedde, stodh det äldre av barnen Maria vid namn, och såg därpå, och när samma barn då sade, det Kierstin skulle få skam för detta, att hon (ginge) gick så illa åt hennes moder, hon skulle gå och säga det för den hamburgiska hustrun, som icke bodde långt därifrån, hotade och trugade Kerstin, så att flickan ingenstädes tordes gå. Sedan lät Kierstin liket ligga på sängen intill sent söndags afton, då hon stack Elden på huset, tagandes någon halm och lade den vid sängen, där hon i Elden stack, hwaraf huset itändes samt också sängen, där hon lagt den döda.

Rätten sporde henne, om hon var sinnad att dräpa Matmodern, då hon tog henne för strupen. Kierstin svarade, Jaa, Jag kan det inte neka. Rätten frågade henne, hwarmed Matmodern slog henne. Kierstin swarade: med ett wedeträa.”

Börta Lars Giöks bekände, att sedan huset var avbränt kom Kierstin Pedersdotter och bar ett skrin till henne, vilket Börta inte kunde neka henne, när husen var avbrända. Börta Lars Giöks hade gett detta tillkänna ”strax andra dagen”. Även ett silverstop, som Börta dagen innan hade lämnat stadstjänaren Olof, hade Kierstin burit till Börta, Också till Börta Peder Larssons hade Kierstin burit ett skrin, som Börta trott var Kierstins eget, i vilket låg matmoderns linkläder och gångkläder.

På frågan om någon människa hade varit i råd och dåd med Kierstin till denna missgärning, svarade Kierstin: ”Nej, så sant jag vill hava nåd hos gud”.

Synderskan Kierstin Pedersdotter bekände 24.11.1679, “huruledes hon haver förutan dhe tio dubbla plåtar, som först igenfundne äre äntå (ytterligare) bortstulit en pung med smått silvermynt och gömt och nedersänkt den i en vattengrop, som också igenfanns på hennes anvisning och räknades och befunnos vara etthundrasjuttio riksdaler.”

Hon hade tidigare inför rätten bekänt, att hon var född i Väne härad och Galum men sedermera att hon var född i Bohuslän i Ljungs socken inte långt från Gartwiken (? Hjertum?) i en gård, som kallades Korsviken. Detta hade hon ursprungligen icke sagt för att hon fruktade att bli förd till sitt rätta hem för att där stå sitt straff.

Rådmännen hittade på det ena straffet för Kierstin värre än det andra. *Anders Henriksson* föreslog till exempel att hon först skulle knipas med heta tänger, sedan skulle handen, varmed hon strypt sin matmoder, avhuggas på rättsplatsen och sättas på en påle, sedan skulle hon halshuggas med en yxa och brännas på bål. Men *Erik Gunnarsson* höll före, att denna rätten inte kunde bestämma (bestämma) större straff än det som lagen exprimerar (uttrycker) nämligen halshuggning och bränning. Skulle detta straff synas för ringa vore det bäst att förfråga sig hos hovrätten. Majoriteten anslöt sig mest till Anders Henriksson: hon borde knipas med heta tänger på armarna för-

sta gången på torget, sedan andra gången vid stadsporten. Handen skulle avhuggas och brännas på en påle, sedan skulle hon halshuggas och brännas.

2.10.1679: *Pres Gabriel Spalding* begärde att få lägga beslag på de penningar som årligen tillföll rådmann Rising på dess lön på det han måtte få göra sig betalt av de 300 rdr som han hade att fordra på sin avlidna pupill *Gertrud Tacks* vägnar. Det fanns fler kreditorer: *Torbernus Berling* fordrade en stor summa som hans pupiller framlidne *Ramzii* barn hade att fordra av morbrodern rådmann Rising.

Under ett "notarial instrument", daterat den 23.8.1664, befanns att 556 fl. efter *Adolf Tacks* order, daterat 15 aug. 1664 uttagna den 16 sept samma år lydande "Horthus?" d 17 dito av samma *Neltie Gisbert* i Holland arvskaapsmedel för att därav betala ett foderstycke och rhenskt win. Alltså fann rätten att skulle betalas barnen.

Den 9.5.1683 (1683:107?) inventerades rådmann *Johan Risings* saker efter hustruns sorgliga avgång. Det talades om de fattiga fader- och moderlösa barnen, som herr von *Akern* hjälpte, om hustru *Maria Risings* moderne och den yngre dottern *Elisabeth Rising*.

Den dotter *Maria*, som var åsyna vittne till *Metta Brauns* död, var i själva verket hennes styvdotter. I en supplik 1690 (EIIa:6) sade nämligen *Daniel Hansen Möller* sig ha hustrun *Maria Rising* med avlidna modern *Carin Ekegren* och fadern rådmann *Jean Rising*. Han krävde rådmann *Jacob von Ackern* på svärfaderns avlöning (EIIa:6). Till sin fullmäktig hade han utsett *Nils Bengtsson Giässling*. Samme *Nils Giässling* hade i en supplik den 3 nov. 1686 begärt att demitteras från förmynderskapet för avlidne rådmannen *Johan Risings* dotter som han pålagts den 19.8.1684. Magistraten resolverade, att en notifikation skulle avgå till barnets morfar *Ebbe Simonsson*. Den 24.3.1690 förordnades *Martin Brudewitz* till förmyndare för rådmann *Risings* yngsta dotter *Lisken (Elisabeth) Rising*.

Nils Bengtsson Giässling och *Martin Brusewitz* begärde 5.5.1690 uppgift om äldsta dottern från första äktenskapet *Maria Rising* skulle få sitt moderne fullt ut efter avvitrningen 450 d smt eller i anseende till sterbhuset nuvarande villkor och ringa tillstånd dela med sig till den yngre. Rätten ansåg, att när den äldsta dottern avvitrades, så var rådmann *Risings* villkor och förmögenhet sådana, att han ännu var behållen vid sin lön och sin tjänst och ägde vackra hus och gårdar såväl inom som utom staden tillika med avel och husgerådssaker. Därför skulle hon få 450 d smt och resten delas halvsyskonen emellan enligt lag. Den 15 år gamla rådmansdottern *Elisabeth Rising* begravdes i tyska kyrkan den 21.1.1691 (tio år efter *Metta Braun*). Enligt åldern borde hon vara *Mettas* dotter.

20.3.1682 tillkännagav *president Hans Macklier*, att han var sinnad att antaga det lilla landeri som rådmann *Johan Rising* tidigare haft i arrende till ett sådant arrendepris, som det var uppfört för, vilket också beviljades honom. *Gabriel Dubergs* efterleverska ville ge 12 d smt för det lilla landeri vid *Masthamnarna* hon innehade.

15.9.1682: Det fanns penningar stående på rådhuset funna efter rådmann *Risings* avlidna och mördade hustru *Metta Bruhn* och Magistraten föregående Rådstugudag hade resolverat, att 800 d smt skulle upphandlas till utförande av stadens angelägenheter på ett års tid och de *Risingska* pengarna stod fruktlösa, alltså beslöt Rätten, att dessa pengar skulle lånas mot 6 procents ränta men dock återbetalas efter ett års förlopp.

Kronobarberaren Johan Lüder(t).

1678–81: M1676 2 tomter.

Regementsbarberare Johan Lüder lagbjöd den 3.7.1677 rådman Johan Risings hus och gård, som han tillhandlat sig av bemälte rådman (alltså före mordet på Metta Braun).

Skulten Hans Larsson vände sig den 13.9.1658 och 4.10.1658 mot barberaregesällen Johan Lüder, som för några år sedan hade besövit *Henrik Hans hustru Barbro Larsdotter*, som hade blivit havande och dött i barnsäng. Skulten antog, att hon hade varit *Gert barberares dotter* men Johan Lüder sade, att hon var barnfödd på Hisingen. Därefter hade Johan Lüder tagit hyra på ett av stadens skepp och seglat till Hispanien och sedan, när han kom hem, hade han begivit sig under krigsfolket och välborne Herr General Stakes underhavande rytteri som fältbarberare och således hållit sig från både Guds och världsligt straff.

För det andra hade Johan Lüder icke efter magistratens order velat lämna nycklarna till Gert barberares hus, då *notarie Christian Schotte* som magistraten bestämt skulle inrymmas i huset. Christian Schotte hade måst bryta upp låsen.

Vadare hade Johan Lüder varit förlovad med sal Gert barberares (nu avlidna) änka, levat med henne i hus och dagligt umgänge (i vad man nu kallar samboskap). Han var nu sinnad att förlova sig med hennes brorsdotter, *Hermans i Hova dotter Kerstin*. Domkapitlet skulle avgöra, om man fann detta lämpligt. Eftersom Johan Lüder levat i Gert barberares hus som han velat och förfogat över lås och nycklar, ville rätten pålägga honom att bevisa, att han icke bortfört något ur huset. Johan Lüder dömdes till 40 d smt böter.

1669 var Johan Lüder mantalsskriven i Kungälv bland stadsbetjänarna. med hustru, dräng och piga

För tomtöret för "Lüders gård" antecknas 1696 *Johan Band* och 1697 *Nils Skruf* (4.25). Johan Lüder avled efter 1707. Hans hustru *Maria Wilhelmsdotter* var syster till *Casper Wilhelmsson* och till *Jöns i Högens* hustru, som hans barn nämnas *Maria Lüder*, gift med *tullnären vid Drottningporten Gunnar Kättilsson*. Paret bodde på den mellersta av Johan Lüders tre tomter. Gunnar Kättilssons änkas gård omtalas här 1715 och 1721. Tomten värderades 1715 200, huset 520: ibm bodde där *amiralitetsnotarien Lars Barck* med ett lösöresvärde uppgående till 500 d smt. Fältskärens son *Heine eller Henrik Lüder*, döpt 24.11.1680 i Christine, blev kapten.

Leonard Lüder Avled på Heljeröd och begravdes Chr 26.8.1724.

Anna Christina Död 1727?

Catharina, begr. 22.11.1730. Hon var gift med *skepparen (först skorstensfejaren) Niclas Bergman* i hans andra gifte. Han sades 12.12.1698 (AIIb:4) äga hus på Spannmålgatan. Han levde den 16.5.1707, då han begärde, att hans på landet boende svärfader regementsfältskären Johan Lüder's hus och gård här i staden skulle befrias från inkvartering och annan borgerlig tunga till följd av Kungl. Maj:ts honom nådigt förlänade brev.

Greta: troligen född i Johan Lüders sista äktenskap. Hon inlämnade sin moders hustru Maria Lüders obligation, daterad Helgered den 30.6.1713. Modern var skyldig dottern hennes fäderne och pantsatte till henne sin gård i Göteborg. Maria Lüder sålde den 15.10.1715 för 1 200 d smt hus och gård mellan hustru Catharina Limmerhult i öster och byggmästare Jacob Feigel i väster till

Wilhelm Hoppe

(uppbud 14.5.1716) som fick burskap 2.9.1701 som *klädesfärgare*, (Se också 4.1., kv. Perukmakaren 1715 och 4.135, kv. Härbärgen 1715)

Hans hustru anges 1717 heta *Ingrid Larsdotter* (bou 7.11.1746): tjänstefolk var *gesällen Christian Bohm*, *drängen Joen Mathsson* och pigan Karin Pehrsdotter. Han måste som hyresgäst redan tidigare varit bosatt i gården, ty 1714 klagade klädesfärgare Wilhelm Hoppe (enligt EIIa:26) över sin granne *Catharina Limmerhults* privet och dess svinstia med dess stank. Väster om Wilhelm Hoppes hus låg 1721 tullnären Gunnat Kättilssons änkas hus.

1730 värderas avlidne färgaren Wilhelm Hoppes gård på Stora Hamngatan. Wilhelm Hoppe, som blev ålderman i överskärareämbetet 4.9.1717, ägde enligt bouppteckningen 7.4.1730 en förmögenhet av 3 157:29 d smt, därav hus och tomt vid Stora Hamngatan mellan änkan Catharina Lüder i väster och generalskan Patkull i öster.

Enligt överenskommelse den 1.11.1730 mellan änkan och barnen behöll hon i sin livstid halva gården, nämligen åt gatan med stuga, kammare och kök samt ovanpå 2 salar, ett visterhus. 3 små kamrar och vinden. Den andra hälften åt gården jämte färghuset övertogs av sonen *Christian En stamp* och kvarn med 2 par stenar i Mölndal, tillföll mågen *löjtnant Nils Wessberg* (gift med dottern *Catharina Helena Hoppe*). Ytterligare hade färgaren Wilhelm Hoppe barnen:

Anna Dorothea, gift med skeppare *Olof Holin*, som var son till *ryttmästare Albrecht Holin* och *Hanna Ambjörnsdotter* och var död 1746;

Elisabeth, död 1743, gift med *handlanden i Göteborg Christoffer Didrik Borg*;

Johan Henrik, *komminister* i Sexdrega;

Fredrik Wilhelm, var 1746 löjtnant vid fortifikationen.

Wilhelm Hoppes son

färgaremästare och överskäraren Christian Hoppe

fick burskap 17.2.1734. Han pantsatte sin och sin moders *Ingrid Johansdotter Braas* gård på Stora Hamngatan den 18.3.1734. Han pantsatte sin halva del i sin moders hus och gård vid Stora Hamnen den 18.5.1734 till *Herr Marcus Clauson* för lån av 200 d smt.

1737: Färgaren Wilhelm Hoppes änka ½

Christian Hoppe ½

Moderns hälft såldes 17.12.1744 till *färgaren Paul Kullman*, som den 1.2.1746. för 2 400 d smt avyttrade den till åldermannen för slaktareämbetet *mäster P. A. Norman*, som den 3.3.1745 lät uppbjuda hus och gård på Stora Hamngatan bestående i en fram- och en aktertomt med alla dess tillhörigheter, som det mellan avlidne färgaren Wilhelm Hoppes änka och färgaren Paul Kullman upprättade köpekontraktet innehåller. Efter försäljningen av änkan Ingrids hälft inestodo fortfarande 300 d smt, som av henne avsattes till hennes begravning Bouppteckning efter Wilhelm Hoppes änka ägde rum, 17.11.1746. Christian Hoppe begravdes D 30.3.1753 och efterlämnade änkan *Helena* (begr. D 28.4.1761) och barnen *Catharina Helena*, *Petronella*, *Johan Fredrik* och *Wilhelm*. Färgare Kullman köpte även Christian Hoppes hälft i gården liksom färgkittlarna.

Slaktaremäster Petter Norman, som fick burskap 11.9.1733 och avled 23.11.1754, var son till *slaktaremäster Jonas Norman* och *Barbro Fredriksdotter*. Hans hustru *Catharina Barck*, som efterlevde var troligen dotter till *fänrik Lars Barck* och *Christina Hallebom*. Enligt bouppteckningen den 23.9.1755 efterlämnade han 7 184 d smt 21 öre, däribland hus och gård på Stora Hamngatan mellan Anders Damm och kassör Almroths hus, värderat 3 500 d smt (Berg I:3, 66).

Den västligaste av regementskrivare Johan Lüders tomter (eller Måns Christierssons gamla gård) såldes av arvingarna före 1713 till *kvartermästaren eller byggmästaren Jacob Feigel*, som 1715 skattade för tomt 200, hus 1 000 och lösöre 700. Hans häst- och väderkvarn värderas till 1 300 d smt. Stadsbyggmästare Feigels hustru uppges 1717 heta *Maria*: hans *källardräng Lars Bengtsson*. Feigel pantsatte denna västra gården till Tyska kyrkan den 16.3.1721, då den sades vara belägen mellan sal Gunnar Tullnäs äänka i öster och sal kamrer Lars Håkansson i väster. Detta antyder vad som också framgår av tomtöreslängderna nämligen att Johan Lüder någon gång före 1696 hade sålt eller hyrt ut den östligaste av sina tomter till Gunnar Kiättilsson Tullnär. Denna gård upptages ej i 1720 års tomtöreslängd trots att den omtalades vid pantsättningen 1721.

Slaktareälderman Petter Normans äänka (Catharina) 1755–75

Den 24.10.1768 pantsatte *Lars* och (hans mor slaktareäänkan) *Catharina Norman* till *kommercierrådinnan Brigitta Sahlgren* för lån av 5 000 d smt hus och gård på Stora Hamngatan mellan rådmann And. Damms sterbhusdeltagare å östra och kassören Anders Almroths hus å västra sidan jämte ½ i hemförarebåten nummer 13 S:t Petrus.

Handelshuset under Firma Fru Brigitta Sahlgren och Söner lät 12.7.1784 uppbjuda ett i stadens tredje kvarter vid Stora Hamngatan beläget hus och gård, som tillhört slaktareäänkan Catharina Norman och för gäld och skuld gått i mät och sålts på auktion den 3.6.1779 för 900 rdr specie. Närmaste nabor var handelsman Fredrik Damm och kassör Almroth. 30-penning 30 rdr specie.

1785: Fru kommercierrådinnan Sahlgrens Söners hus: ibm slaktaren Lars Normans äänka. *Slaktaren Lars Norman*, som var son till *Petter Jonasson Norman* och *Catharina Barck*, var född omkring 1734 och fick burskap som slaktaremästare 10.6.1763. Enligt bou 31.7.1889 efterlämnade han hus och gård vid Stora Hamnen mellan handl. Fredrik Damm och revisor Almroth, vilken gård såldes av fordringsägarna men återbördades av barnen med lånade pengar.

Hans äänka *Johanna Brita Gardin*, född 1739, död 28.4.1788 var dotter till *bagaremästare Elias Gardin*, död 13.1.1759 och hans hustru *Catharina*, Båda sönerna *Petter och Jonas d.y.* var slaktaremästare. Dottern *Caj(s)a Elisabeth*, född 1769 var gift med *slaktareäldermannen Christian Eckhardt* (Berg I:3, 66).

1790: *Slaktare Jonas Norman*, 1800 hans ödetomt.

1807: *Slaktaren Jonas Normans ödetomt*, nu *kämnären Blomsterdahls*.

Christina Larsdotter Norman, född 1770, död ogift 3.6.1826 hade ägt ödetomten 5.4. Stora Hamngatan, som 18.3.1816 var såld till *traktören Matthias Blom*, uppbud 29.4.1816 (Berg I:3, 67).

Tomterna 5.3–4 uppbjöds av *kronobefallningsman L J Lindbohm* den 17.3.1734.